

Символіка кольорів у афро-американському детективі В. Мослі

С. В. Сторчеус

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси, Україна
Corresponding author. E-mail: claire999@ukr.net

Paper received 26.01.18; Revised 29.01.18; Accepted for publication 30.01.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PH2018-150VI43-14>

Анотація. У статті розглядається кольорова символіка в афро-американському детективі В. Мослі, яка тісно пов'язана із етнорасовим походженням героїв. Детально аналізуються засоби увиразнення мовлення, які використовує письменник для зображення різних відтінків шкіри героїв. Завдяки використанню стилістичних фігур та тропів (порівняння, епітети, оксюморон) В. Мослі досягає виразності у змалюванні героїв. Для збереження цієї виразності при перекладі детективів використовуються комплексні перекладацькі трансформації на різних рівнях – лексичному, граматичному, прагматичному.

Ключові слова: афро-американський детектив, етнокультурна ідентичність, кольорова символіка, перекладацькі трансформації.

Афро-американський детектив В. Мослі вирізняється спрямованістю на висвітлення важливих суспільно-політичних, етнокультурних, расових, соціальних, гендерних питань. Письменник детально відтворює світ чорної спільноти, побут афро-американців, їхні сподівання та прагнення. Самоідентифікація чорних героїв часто здійснюється в контексті протиставлення білим. Проте художній світ Мослі не обмежується зображенням героїв виключно в контексті расового протиставлення чорний-білий. У його творах значна увага приділяється героям, які є представниками різних етнокультурних, національних груп, зокрема євреїв та мексиканців. Досягти яскравого змалювання образів героїв В. Мослі вдається завдяки використанню різних засобів увиразнення мовлення. Письменник дає детальну портретну характеристику героїв, описує умови їхнього життя, світоглядні особливості та ціннісні пріоритети.

Творчість В. Мослі ґрунтовно аналізується у працях багатьох дослідників. Різні аспекти літературного доробку письменника, проблематика та поетика його творів, вплив на них афро-американської літературної традиції, мультикультуралізму та постколоніалізму всебічно висвітлені у численних наукових розвідках, зокрема у книзі Ч. Вілсона мол. «Волтер Мослі: критичний огляд» [16], в антології за загальною редакцією Е. Госселін «Мультикультурна детективна література: вбивство з «Іншої» сторони» [10], у монографії А. Торреса «Детективні романи Волтера Мослі: створення чорної суб'єктивності» [15], у книзі М. Редді «Ознаки, коди та ключі: потрагунвання раси в детективній літературі» [12], у дослідженні Е. Пеппера «Мости та межі: Раса, етнічність і сучасний американський детектив» [11], у роботі Дж. Груссера «Поєднання: Постколоніалізм, дослідження афро-американської літератури та Чорна Атлантика» [4], у дисертації Е. Шіу «Те, що вони в дійсності бачили, було моєю ілюзією: Афро-американський детектив у сприйнятті Волтера Мослі» [13], у книзі С. Соїтоса «Детектив у стилі блюзу: дослідження афро-американської детективної літератури» [14], у ґрунтовній праці Б. Белла «Сучасна афро-американська література» [2], у збірнику наукових розвідок за загальною редакцією О. Брейді та Д. Мауса «Пошуки шляху додому: Критична оцінка творчості Волтера Мослі» [3].

Світову популярність і визнання В. Мослі здобув як автор чорного детективу, зокрема серії творів про сищика Єзекіля Роулінза. Серія складається із детективних романів, об'єднаних спільною тематикою та стилістикою. Для творів характерні символізм та образність, чорні та білі герої відрізняються за використанням нормативної англійської мови або афро-американського діале-

кту, важливого значення набуває поняття «трикстеризму», що відображається у маніпулятивному та пристосовницькому характері поведінки чорних героїв. Значну увагу В. Мослі приділяє таким важливим в житті афро-американців складовим як джазу, блюзу, релігії та віруванням, які є інтегральною частиною етнокультурної ідентичності чорних.

Особливої уваги заслуговує наскрізна для всіх романів детективної серії характеристика – кольорова символіка. Саме тому метою нашого дослідження є аналіз символіки кольорів у серії детективних романів про Єзекіля Роулінза, а також особливостей перекладу кольорових відтінків українською мовою. Для досягнення цієї мети використано зіставний метод та метод трансформаційного аналізу, з допомогою якого обґрунтовано використання перекладацьких трансформацій. Перекладацькі трансформації визначаються як «перетворення, модифікація форми, або змісту й форми в перекладному тексті з метою досягнення балансу різних видів інформації та прагматичного впливу на адресата порівняно з текстом оригіналу» [1, с. 456]. Як зазначає О. О. Селіванова, такі перетворення здійснюються на підставі системних розбіжностей двох мов, а тому є системними трансформаціями, а також через «відмінність культур, онтологій двох народів, програм інтерпретації читачів оригіналу й перекладу. Останні перетворення можна назвати функціональними» [1, с. 456-457].

У детективах В. Мослі ключовим аспектом є зображення етнокультурної ідентичності героїв. Це яскраво простежується як на рівні проблематики творів, так і поетики, зокрема у семантиці та символіці кольорів, які письменник використовує для позначення розмаїття етнорасового походження героїв. Яскравим підтвердженням цьому є назви романів: «Диявол у синьому» (*Devil in a Blue Dress*), «Червона смерть» (*A Red Death*), «Білий метелик» (*White Butterfly*), «Чорна Бетті» (*Black Betty*), «Маленький рудий пес» (*A Little Yellow Dog*), «Поганий хлопець Бролі Браун» (*Bad Boy Brawly Brown*), «Крихітка з пурпуровим волоссям» (*Little Scarlet*), «Поцілунок дівчини кольору кориці» (*Cinnamon Kiss*), «Білявка Фейс» (*Blonde Faith*).

Назва першого роману детективної серії «Диявол у синьому» містить відсилання до героїні-мулатки, яка намагалася приховати своє справжнє походження, видаючи себе за білу жінку. Найчастіше у творі для позначення людей різного походження вживаються вирази *white man* – білий, *colored man* – кольоровий, *black man* – чорний, *brown skin* – шкіра коричневого кольору. Їхній переклад здійснюється за допомогою формальних трансформацій на лексичному рівні, які передбачають «зміну

форми в перекладі за умови збереження змісту оригіналу» [1, с. 458]. Для позначення етнорасової приналежності героїв письменник використовує описові звороти: *He was Chinese around the eyes, but when I looked at him again I wasn't so sure of his race* [8, р.60] – *Очима він був схожий на китаїця, проте, поглянувши на нього знову, я вже не був впевнений у його расовій приналежності; He was so black that his skin glistened blue in the full sun* [8, р. 178] – *Він був настільки чорним, що його шкіра у яскравому сонячному світлі мала синій відблиск.* У цих фрагментах при перекладі окрім формальних, було використано формально-змістові трансформації на лексичному та граматичному рівнях. Формально-змістові трансформації «передбачають зміну форми й модифікацію змісту, зумовлену специфікою мовних систем оригінального й перекладного тексту та контекстуальними чи прагматичними чинниками» [1, с. 461]. У творах В. Мослі часто використовує порівняння, що додає описам героїв яскравості: *His head was the color and shape of a red pecan* [8, р. 81] – *Його голова була того самого кольору та форми, що й червоний плід горіху pekan; His skin color was darker than many mulattos I'd known* [8, р. 110] – *Його шкіра була темнішою, ніж у багатьох мулатів, що я знав; His round white face looked like a moon in the flashes of passing lamplight* [8, р. 124] – *Його біле кругле обличчя було схожим на місяць у спалахах фар автомобілів, що проїжджали повз.* З допомогою порівняння як засобу увиразнення мовлення письменник передає різні відтінки шкіри героїв.

Семантика заголовку роману «Червона смерть» пов'язана із вбивством одного із провідних персонажів, який підозрювався у розповсюдженні комуністичних ідей. Як і у попередньому творі, у детективі «Червона смерть» письменник використовує широкий спектр засобів контекстуально-синонімічного увиразнення мовлення для зображення етнічної приналежності героїв: *His color was dark brown but bright, as if a powerful lamp shone just below his skin* [5, р. 41] – *Колір його шкіри був темно-коричневий, але яскравий, неначе вона підсвічувалася зсередини потужною лампою; John's face looked like it was chiseled in ebony* [5, р. 80] – *Обличчя Джона було неначе вирізане з чорного дерева; He was dark brown with strong African features* [5, р. 120] – *Він мав темно-коричневу шкіру з яскраво вираженими африканськими рисами.* При перекладі описових сполук та порівнянь використовуються формально-змістові трансформації на лексичному та граматичному рівнях. Структура речень у перекладі є відмінною від оригіналу, тому доцільним є використання перестановок, додавань, опущень, категорійних заміни. У випадку, якщо слово вжите в оригіналі є малознайомим для читачів перекладу, замість прямого відповідника, наприклад, *sepia-colored woman* [5, р. 55] – *жінка кольору сепія*, можливо використати синонімічну заміну, або звичне для читачів перекладу позначення кольору, зокрема слово сепія замінити на червонувато-коричневий. У детективі «Червона смерть» В. Мослі часто використовує порівняння для позначення різних відтінків шкіри героїв: *Mofass opened his eyes and puffed out his cheeks, looking like a big brown carp* [5, р. 85] – *Мофас розплющив очі та надув щоки, виглядаючи неначе великий коричневий короп; His mother was ... about the color of a cougar* [5, р. 146] – *Колір шкіри його матері ... нагадував колір пуми; She had long, lovely arms and skin as white as the sandy beaches down in Mexico* [5, р. 186] – *У неї були довгі гарні руки та шкіра настільки біла, як і*

ниці пляжі Мексики; His coal black skin against the light but shadowy fabric made him look like the negative of a photograph of a white man [5, р. 241] – *Він із чорною, як смола, шкірою на тлі легкої темної тканини був схожий на негатив фотографії білої людини.* В останньому прикладі у перекладі використано прагматичну трансформацію – замість описової сполуки *coal black skin* використано компаративний фразеологізм *чорна, як смола шкіра*. Ця трансформація супроводжується зміною поняття «вугілля» на «смола».

Заголовок роману «Білий метелик» пов'язаний із головною сюжетною лінією твору – вбивством білої жінки через її зв'язок з чоловіками афро-американцями та розслідуванням цього злочину. У творі В. Мослі вибудовує чітку лінію розмежування жіночих персонажів за кольором шкіри, надаючи реченням більшої виразності завдяки використанню повторів, або прямого протиставлення: *Even though Stella was nice, she was still a white woman. A white woman from a place where there were only white Christians* [9, р. 90-91] – *Хоча Стела й була приємною жінкою, вона все одно залишалася білою: білою жінкою з місця, де всі були білими християнами; I know they've been three before this one but you didn't give one good goddam! Because they was black girls an' this one is white!* [9, р. 85] – *Я знаю, що до цієї жертви було ще три, але ви її бровою не ворухнули, тому що то були чорні дівчата, а ця – біла.* У детективі В. Мослі білий колір символізує домінування та нормативність, у той час як чорний є символом етнокультурної самотності, але разом з тим і підпорядкування та пригнічення: *They often take the kindst white people to colonize the colored community* [9, р. 91] – *Вони зазвичай використовують найдоброчливіших білих людей, щоб колонізувати кольорову спільноту; He was everything I hated. He'd killed his own child and his wife still stayed behind him. He'd got me in jail by just telling a lie. A white man* [9, р. 304] – *Він втілював все те, що я ненавидів. Він вбив власну дитину, а жінка продовжувала його підтримувати. Він зумів запроторити мене до в'язниці лише збрехавши. Він був білим чоловіком.* Використання в українському перекладі анафори створює підсилюючий ефект, що сприяє виразнішому змалюванню емоцій головного героя, а саме роздратування та злості.

У детективному романі «Чорна Бетті» розповідається про трагічні події з життя афро-американки, силою та стійкістю якої захоплювався головний герой. Письменник майстерно змальовує образи жіночих персонажів, використовуючи для цього весь спектр художніх засобів. В. Мослі створює образи героїнь, які поєднують витривалість із чуттєвістю, мужність із вразливістю. Особливу увагу письменник приділяє описам афро-американок: *She would have been Rodin's model if he were a black man and lived in the South. She was big and strong like a man but still womanly – very womanly* [6, р. 113] – *Роден робив би з неї скульптури, якби він був чорним та жив на Півдні. Вона була озрядною та сильною, як чоловік, але в той же час жіночною, неймовірно жіночною.* Письменник часто використовує протиставлення чорний/білий не стільки для зображення расової приналежності героїв у контексті кольору шкіри, скільки для опису різних моделей поведінки та особливостей світогляду: *I wasn't surprised that a Negro woman opened the front door. Her skin was definitely brown but on the lighter side. ... She sounded just like a white woman* [6, р. 118] – *Я не був здивований, коли двері відчинила негрятянка. Вона точно*

мала коричневий колір шкіри, але його світліший відтінок. ... Говорила вона, як біла жінка; *He was a white nigger hired to keep other niggers, both black and white, out* [6, p. 116] – Він був білим негром, який тримав інших негрів, як чорних, так і білих якнайдалі звідси. В останньому фрагменті письменник використовує оксюморон – стилістичну фігуру, за якої поєднуються протилежні поняття – *white nigger/білий негр*. Збереження цього прийому є важливим при перекладі, оскільки допомагає відтворити образність та символізм, притаманні оригіналу. У романі «Чорна Бетті» В. Мослі продовжує традицію зображення різних відтінків шкіри героїв за допомогою порівняння: *He had ... skin the color of coffee with two teaspoons of heavy cream mixed in* [6, p. 276] – Він ... мав шкіру кольору кави з додаванням двох чайних ложечок густих вершків; *His black face was like that of a dour African god sculptured from ironwood* [6, p. 280] – Обличчям він нагадував суворого африканського бога, вирізьбленого з залізного дерева.

У контексті опису жіночих персонажів особливої уваги заслуговує детективний роман «Поцілунок дівчини кольору кориці». Саме у цьому творі є опис героїні, яку головний герой розглядає як еталон жіночої краси: *Etta's sepia hue and large frame, her lovely face and iron-willed gaze, would always be my standard for beauty* [7, p. 177] – Світло-коричнева шкіра Ети та її міцна статура, прекрасне обличчя і твердий вольовий погляд завжди будуть моїм стандартом краси. Окрім зовнішньої краси афро-американок, письменник наголошує на їхній здатності мужньо протистояти життєвим викликам та бути

опорою для чорних чоловіків. У творі є описи персонажів різного етнічного походження, для створення яскравих образів яких письменник використовує різні тропи, наприклад порівняння та епітети: *She was tall and dark skinned, Caribbean and lovely. She moved like the ocean* [7, p. 14] – Вона була високою та темношкірою, прекрасною карибкою. Рухалася вона, як океан; *The milky-skinned, gray-eyed youth grimaced and used all of his Aryan strength in an attempt to overwhelm me* [7, p. 36] – Парубок з молочною шкірою та сірими очима скривився та доклав всю арійську силу, що мав, у спробі здолати мене. Збереження виразності в описі героїв є важливим при перекладі, тому потребує використання комплексних перекладацьких трансформацій на різних рівнях.

У детективах В. Мослі поняття «кольору» тісно пов'язане із поняттям «раси». Чорний колір символізує етнорасову самобутність, світоглядні особливості афро-американців, у той час як білий колір є символом домінування, уособленням нормативності та загальноприйнятого стандарту. Особливої уваги заслуговує розмаїття засобів вираження мовлення, які використовує письменник для опису різних відтінків шкіри героїв – епітетів, порівнянь, описових зворотів. Таким чином В. Мослі вдається досягти виразності та образності у змалюванні героїв, засвідчуючи у такий спосіб існуюче етнічне, расове та культурне розмаїття. Оскільки мова творів є багатою на різні стилістичні фігури та тропи, важливо зберегти їх у перекладі. Для цього використовуються перекладацькі трансформації на лексичному, граматичному та прагматичному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES)

1. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
2. Selivanova O. O. *The World of Consciousness in the Language*. Cherkasy: Y. Chabanenko, 2012. 488 p.
3. Bell B. W. *The Contemporary African American Novel: Its Folk Roots and Modern Literary Branches*. Amherst and Boston: University of Massachusetts Press, 2004. 490 p.
4. Finding a Way Home: A Critical Assessment of Walter Mosley's Fiction/Ed. by Brady O. E. and Maus D. C. Jackson: University Press of Mississippi, 2008.
5. Gruesser J. C. *Confluences: Postcolonialism, African American Literary Studies, and the Black Atlantic*. Athens: University of Georgia Press, 2007. 192 p.
6. Mosley W. *A Red Death*. N. Y.: Washington Square Press, 2002. 312 p.
7. Mosley W. *Black Betty*. N. Y.: Washington Square Press, 2002. 360 p.
8. Mosley W. *Cinnamon Kiss*. N. Y.: Little, Brown and Company, 2005. 312 p.
9. Mosley W. *White Butterfly*. N. Y.: Washington Square Press, 2002. 309 p.
10. Mosley W. *Devil in a Blue Dress*. N. Y.: Washington Square Press, 2002. 263 p.
10. Multicultural Detective Fiction: Murder from the "Other" Side / Ed. by Gosselin A. J. London: Routledge, 1998. 384 p.
11. Pepper A. *Bridges and Boundaries: Race, Ethnicity, and the Contemporary American Crime Fiction // Diversity and Detective Fiction* / Ed. by Klein K. G. Bowling Green: Bowling Green State University Popular Press, 1999. P. 240-259.
12. Reddy M. T. *Traces, Codes, and Clues: Reading Race in Crime Fiction*. New Jersey: Rutgers University Press, 2003. 213 p.
13. Shiu A. 'What They Really Saw Was an Illusion of Me': Walter Mosley's Vision(s) of the African American Detective: Thesis ... for the degree of Master of Arts in English. University of Vermont, 1997. 138 p.
14. Soitos S. F. *The Blues Detective: A Study of African American Detective Fiction*. Amherst: University of Massachusetts Press, 1996. 260 p.
15. Torres A. R. *Walter Mosley's Detective Novels: The Creation of a Black Subjectivity*. Valencia: Universitat de Valencia, 2008. 256 p.
16. Wilson Ch. E., Jr. *Walter Mosley: A Critical Companion*. Westport: Greenwood Press, 2003. 232 p.

Colour symbolism in the African American detective fiction of W. Mosley

S. V. Storcheus

Abstract. The article deals with the colour symbolism in the African American detective fiction of W. Mosley, which is closely related to ethnical and racial origin of characters. The expressive means of language, which the author uses to characterize the characters' skin shades, are analyzed in detail. W. Mosley achieves expressiveness in describing the characters due to using the figures of speech and tropes (simile, epithet, oxymoron). Complex translation transformations at different levels (lexical, grammatical, pragmatic) are used to render the expressiveness in the translation.

Keywords: African American detective fiction, ethnical and cultural identity, colour symbolism, translation transformations.

Символика цвета в афроамериканском детективе В. Мосли

С. В. Сторчеус

Аннотация. В статье рассматривается символика цвета в афроамериканском детективе В. Мосли, которая тесно связана с этнорасовым происхождением героев. Детально анализируются средства выразительности речи, которые использует автор для описания разных оттенков кожи героев. Благодаря использованию стилистических фигур и тропов (сравнение, эпитеты, оксюморон) В. Мосли достигает выразительности в описании героев. Для сохранения этой выразительности при переводе детективов используются комплексные переводческие трансформации на разных уровнях – лексическом, грамматическом, прагматическом.

Ключевые слова: Афроамериканский детектив, этнокультурная идентичность, символика цвета, переводческие трансформации.